אתם נצבים היום כלכם לפני ה׳ אלקיכם לעברך בברית ה״א ובאלתו אשר ה״א כורת עמך היום, למען הקים אותך היום לו לעם והוא יהי׳ לך לא׳. איתא בספה״ק שהיום מרמז לראש השנה, ע״ד דאיתא בזוה״ק פר׳ בא (ח״ב לב:) עה״פ (איוב א) ויהי היום ויבאו בני האלקים להתייצב על ה׳ וגו׳. ויהי היום דא ראש השנה דקוב״ה קאים למידן עלמא. וכמו״כ י״ל הכא אתם נצבים היום, היינו ראש השנה, שביום הזה כולם עומדים לדין.

והנה כבר בארנו שענין ר״ה כלול מב׳ ענינים, שהוא יום הדין, וגם יום הכתרת המלוכה, כמשאחז״ל אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם. כי כל ר״ה הוא התחדשות בריאת העולם, ולכן יש בו התחדשות הכתרת המלוכה, ובכלל זה גם כריתת ברית מחודשת בין הקב״ה וישראל. וכריתת הברית היא בב׳ חלקים, הן מה שישראל ממליכים עליהם את הקב״ה, שזהו ענין הכתרת המלוכה, כדי שתמליכוני עליכם, וכמו״כ נכלל בהכתרה גם מה שהקב״ה מקים את ישראל להיות לו לעם, דאין מלך בלא עם ולמען הכתרת המלך צריך שיהי׳ עם המכתירו. וזהו פי׳ אתם נצבים היום כולכם לפני ה״א, אתם נצבים מרומז לענין הדין שבו נצבים לדין, והמשך הכ׳ לעברך בברית ה׳ א׳ ובאלתו אשר ה׳ א׳ כורת עמך היום למען הקים אותך היום לו לעם והוא יהי׳ לך לא׳, הוא ענין התחדשות הברית בב׳ החלקים. וזה גם מרומז בר״ת אלו״ל אני לדודי ודודי לי, אנו בוחרים את הקב״ה למלך והוא בוחר בנו לו לעם.

אמנם לכאורה הרי ב׳ ענינים אלו בכסה ויום חגנו סתרי אהדדי, שיום חגנו ענינו שמחה, ובכסה הוא מרירות יום הדין, ואיך יהי׳ יהודי בשמחה בהיותו תחת מרירות יום הדין. אכן התשובה ע״ז היא ע״פ מה שהבאנו מבעל התולדות בביאור מאחז״ל שלשה ספרים נפתחים בראש השנה, של צדיקים גמורים של רשעים גמורים ובינונים. היינו שהספרים נפתחים לפני כל אחד ואחד, שנותנים לכל אחד לכתוב את עצמו באיזה ספר שרוצה, כמאה״כ ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב את המות ואת הרע, שיש ספר החיים והטוב הוא ספרן של צדיקים גמורים, אלו שמחדשים את הכתרת המלך ובורתים הברית עמו ית׳ מחדש, ומקיימים כמאמר הזוה״ק בעי בר נש לאמלוכי לקוב״ה על כל אבר ואבר דילי׳, ועי״ז שהם בוחרים בחיים והטוב כותבים הם בעצמם אותם בספרן של צדיקים גמורים הנכתבים ונחתמים לאלתר לחיים. וכמו״כ חי״ו להיפך. ולאור דבריו הק׳ שג׳ הספרים נפתחים בנוגע לעתיד, הרי גם כאשר יהודי עושה את חשבון נפשו ויודע שעל פי עברו אין לו כל דרך להכנס ליום הדין, הרי פתוח לפניו ספרן של צדיקים גמורים להתחיל מעתה ולכתוב את עצמו בו מהיום והלאה, שלקראת השנה החדשה רצונו להיות בין הצדיקים הגמורים המחדשים את הכתרת המלך על כל אבר ואבר דילהו וכורתים ברית מחודשת עם השי״ת, ועי״ז ממילא נמתקים ממנו כל הדינים ונכתב ונחתם לאלתר לחיים.

נתיבות שלום מה רכ

(14

במסכת עבודה זרה (י״ז א׳). ר׳ אלעזר בן דורדיא, כשנודע לו מפי הזונה על אי אפשרותו לשוב בתשובה, הלך אל ההרים והגבעות, השמים והארץ, החמה, הירח והכוכבים, לבקש עליו רחמים, וכל אחד מהם השיב תשובה שלילית, בנימוק כי עליו לבקש רחמים על עצמו, כי בסופו גם הוא להימחות ולהאפס, עד שבא ר׳ אלעזר לידי ההכרה, כי אין הדבר תלוי אלא בו, מיד געה בבכי ויצאה נשמתו. כאן הבליטו לנו חז״ל ערך התשובה, תעודתה ואפשרות הופעתה אצל האדם.

ר׳ אלעזר בן דורדיא תלה מקודם אי יכלתו לשוב בתשובה בסיבה כללית; הרי ההויה כולה משותפת היא עמדו, הרי רק גרגיר קטן הוא בתוך האין סוף, ואם הוא התנהג שלא כהוגן, לא רק הוא חטא, כי אם הבריאה חטאה, וכי הוא הנו אחראי בעד מעשיו? הרי רק קפיץ קטן הוא במכונת החיים הגדולה, וגלגלי ההויה כולה הניעו גם קפיץ זה בתוך מערבולת הזוהמא והכעור. גורמים מטפזיים, סוציאליים, תורשת דורות, השפעות אתנוגרפיות וקנינים תרבותיים בהכרח שהם מכריעים בהשפעתם, חוק ההויה פועל בכל, וממילא גם במעשיו הוא. מנקודת השפעה זו אי אפשרית היא התשובה,

. זוהי

התשובה שר׳ אלעזר בן דורדיא קרא מרמיזות ענקי היצור האלה. הוא הכיר שהדבר תלוי רק בו, הוא הנו אחראי בעד מעשיו, משום שהאדם הנהו יחידה מוסרית עצומה, שאינה תלויה בשום גורמים חיצוניים, אלא חיה היא את חייה הפנימיים העמוקים על פי הרצון שהוטבע בו בטבע בריתו.

(15

אמונה

יִרְאֶה אָדָם עַצְמוֹ כְּאִילוּ חֶצְיוֹ חַיָּיב וְחֶצְיוֹ זַכַּאי, עֲשֵׂה מִצְוָה אַחַת – אַשְׁרֵיו, שֶׁהִכְרִיעַ עַצְמוֹ לְכַף זְכוּת. עֲבַר עֲבֵירָה אַחַת – אוֹי לוֹ, שֶׁהִכְרִיעַ אֶת עַצְמוֹ לְכַף חוֹבָה, שֶׁנֶּאֱמַר "וְחוֹטֵא אֶחָד יְאַבֵּד טוֹבָה הַרְבֵּה". "בִּשְׁבִיל חֵטְא יְחִידִי שֶׁחָטָא אוֹבֵד מִמֶּנּוּ טוֹבוֹת הַרְבֵּה. "רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: לְפִי שֶׁהָעוֹלָם נִידּוֹן אַחַר רוּבּוֹ, וְהַיָּחִיד נִידּוֹן אַחַר רוּבּוֹ, עֲשֵׂה מִצְוָה אַחַת – אַשְׁרֵיו, שֶׁהִכְרִיעַ אֶת עַצְמוֹ, וְאֶת כָּל הָעוֹלָם לְכַף זְכוּת. עֲבַר עֲבֵירָה אַחַת – אוֹי לוֹ, שֶׁהִכְרִיעַ אֶת עַצְמוֹ וְאֶת כָּל הָעוֹלָם לְכַף חוֹבָה, שֶׁנֶּאֱמַר "וְחוֹטֵא אֶחָד כו׳" – בִּשְׁבִיל חֵטְא יְחִידִי שֶׁעָשָׂה זֶה – אִבֵּד מִמֶּנּוּ וּמִכָּל הָעוֹלָם טוֹבָה הַרְבֵּה

(12

וְהָיָה מֵעֹמֶק עֲצָתוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם עַצְמוֹ בַּעַל טוּבוֹ לְגַמְרֵי, בֵּין בִּכְלָל בֵּין בִּפְרָט, פֵּרוּשׁ – שֶׁלֹּא דַּי שֶׁלֹּא יִזְכֶּה לַטּוֹב אֶלָּא אַחַר שֶׁהִשִּׁיגוֹ בַּעֲמָלוֹ, אֶלָּא אֲפִלּוּ פְּרָט הַחֵלֶק שֶׁיִּתַּן לוֹ, לֹא יִהְיֶה אֶלָּא כְּפִי מַעֲשָׂיו בְּדִקְדּוּק. וְנִמְצָא שֶׁלֹּא יִהְיֶה הָאָדָם בְּמַדְרֵגָה, זוּלַת מַה שֶׁבָּחַר וְשָׂם הוּא עַצְמוֹ אֶת עַצְמוֹ בָּהּ, וּכְבָר יִמָּצְאוּ בַּקִּבּוּץ הַהוּא עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, גְּדוֹלִים וּקְטַנִּים, אֲבָל לֹא יִהְיֶה לְגֹבַהּ מַעֲלַת הָאָדָם וְשִׁפְלוּתָהּ, לְגָדְלָהּ וּלְקַטְנוּתָהּ, סִבָּה אַחֶרֶת אֶלָּא הוּא עַצְמוֹ, בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ תֵּרָעוֹמוֹת עַל אַחֵר כְּלָל.

דרך ה׳ לראל מה 53

(13

אֶחָד מֵהַיְסוֹדוֹת שֶׁל הַתְּשׁוּבָה, בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁל הָאָדָם, הוּא הַכָּרַת הָאַחְרָיוּת שֶׁל הָאָדָם עַל מַעֲשָׂיו, שֶׁבָּא מִתּוֹךְ אֱמוּנַת הַבְּחִירָה הַחָפְשִׁית שֶׁל הָאָדָם. וְזֶהוּ גַּם כֵּן תֹּכֶן הַוִּדּוּי הַמְחֻבָּר עִם מִצְוַת הַתְּשׁוּבָה[13], שֶׁמּוֹדֶה הָאָדָם שֶׁאֵין שׁוּם עִנְיָן אֶחָד, שֶׁיֵּשׁ לְהַאֲשִׁימוֹ עַל הַחֵטְא וְתוֹצְאוֹתָיו, כִּי־אִם אוֹתוֹ בְּעַצְמוֹ. וּבָזֶה הוּא מְבָרֵר לְעַצְמוֹ אֶת חֹפֶשׁ רְצוֹנוֹ וְעֹצֶם יְכָלְתּוֹ עַל סִדְרֵי חַיָּיו וּמַעֲשָׂיו, וּמִתּוֹךְ כָּךְ הוּא מְפַנֶּה לְפָנָיו אֶת הַדֶּרֶךְ לָשׁוּב אֶל ד׳, לְחַדֵּשׁ אֶת חַיָּיו בְּסֵדֶר הַטּוֹב, אֲשֶׁר יַכִּיר שֶׁהוּא מְצֻלָּח בַּעֲדוֹ כַּאֲשֶׁר יִשְׁאַב מִמְּקוֹר הַדַּעַת, הַמִּתְחַבֵּר אֶל קְדֻשַּׁת אוֹר הַתּוֹרָה, הַמְּשִׁיבַת נֶפֶשׁ.

ווחת ית׳ תשובה כ״ק אדמו״ר

(16

כל חטא — מבוא קילקול לחוטא ולעולם כולו. כל מצוה — מביאה רפואה ותיקון למקיימה ולעולם כולו. וביום "הרת עולם" עושה הקב״ה דין וחשבון עם העולם כולו, מבחינת התכלית שבשבילה נברא העולם, ונבראו כל העולמות. והאדם אף הוא צריך לחשוב את חשבון כל עולמו הפרטי — מבחינת העולם כולו. וכה יחשוב האדם בלבו ומצפונו: באיזו מידה נתתי את חלקי בתיקונו של עולם, בקידומו לקראת הזרחתו באור מלכות שמים, — ובאיזו מידה, ח״ו, קילקלתיו במקום לתקנו, עיכבתי בעד העלאתו במקום לקדמו — — —

לא שיש, חלילה, להתעלם מן החשבון הפרטי. אלא שיש לראות גם את החשבון הפרטי — מבחינת חשבונו של העולם כולו. של הבריאה כולה. כלומר: כל חשבון פרטי — משקלו עולם מלא, העולם כולו, הבריאה כולה. ב״כסא ליום חגנו״, על האדם להיות צופה למרחוק. מסוף העולם ועד סופו. את כל הבריאה צריך הוא להרקיע, את כל המעשים וכל הברואים. ולראות את עצמו — כפטדונם, כאחראי בעד כל אשר להם. ברוח ובחומר. בעד מה שיש ויהיה להם, ובעד כל מה שאין להם וגם אולי לא יהיה להם. בשבילו נברא העולם — והוא הנושא באחריותו של עולם זה, עולמו.

תפקידו של האדם בעולמו: להיות קורא בשם ה׳, בעצם חייו הקדושים לפי תורת ה׳, בכל אשר יפנה ובכל אשר יעשה. ממש בכל זיע וכל גיע. ותפקיד זה של האדם — הוא זכות קיומו.

ולכן בראש השנה, בשעה שהעולם נברא מהדש, על זאת נתפלל: "ובכן תן פחדך על כל מעשיך, וידע כל יצור כי אתה יצרתו, ויאמר כל אשר נשמה באפו: ה׳ אלקי ישראל מלך...". ביום זה אנו משתפים עצמנו בצער השכינה, כביכול, על שעדיין אין הכרת מלכות שמים מליאה את כל אשר נשמה באפו. ועדיין יש יצורים שאינם מבינים מי יצרם ויוצרם. והרי ככל שיש עוד אי־שם ילוד־אנוש שאינו עומד איתן על האמונה הטהורה בה׳ אחד — אנו נתבעים על כך. ממנו ידרשו דין וגם חשבון, ואותנו ידונו לשבט או לזכות.

כל שכן שאם נשתכחה האמונה הזאת מאת בן ישראל שבאזניו שמע את דיברות ה׳ — אנו האחראים. שמא לא עשינו כל מה שבאפשרותנו. שמא נתרשלנו בחובתנו הגדולה לקרוא בשם ה׳ — לפחות באזני עם ה׳.

מן הגאון – לרב אלישיב בר־שנת תשמ״ה